

УДК 94(477.83/.86=162.1):[316.7:327](477:438)«18»(092)

DOI <https://doi.org/10.33402/up.2026-20-04>**Мар'ян МУДРИЙ***кандидат історичних наук,**доцент кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського**Львівського національного університету ім. І. Франка*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3349-1830>*e-mail: m_mudryi@ukr.net*

«Я – ДІДУХ!»: ДО ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ВОЛОДИМИРА ДІДУШИЦЬКОГО

У статті проаналізовано особливості національнокультурного самовизначення Володимира Дідушицького (1825–1899) – представника польського аристократичного середовища Галичини, чия ідентичність формувалася на перетині польської культурної традиції, статусу великого землевласника й усвідомлення руськоукраїнського коріння роду, що особливо актуалізувалося під впливом революційних подій 1848 р. Попри стале самоусвідомлення себе поляком, Дідушицький виразно відчував територіальну належність до руського простору, хоча й не називав себе «русином». З'ясовано, що його взаємодія з руськоукраїнським середовищем відбувалася переважно у формах соціального солідаризму й етнографічної зацікавленості, які стали ключовими компонентами його культурноінтелектуальної позиції. Показано, що включення елементів руської ідентичності проявлялося насамперед у соціальній площині та спиралося на ідею «цілого народу», характерну для «русинів польської нації». Водночас Дідушицький дистанціювався від політичного трактування національної свідомості, розглядаючи національний рух радше як форму патріотичного служіння, ніж як інструмент політичної мобілізації. Його погляди залишалися пов'язаними з традиційною культурою, у межах якої міжетнічні взаємини не набували політичного звучання. Значну увагу він приділяв етнографічним групам, трактуючи Галичину як простір надетнічної інтеграції, здатної об'єднати різні спільноти на основі розвитку «крайової культури», зокрема освіти й економічного добробуту. Звернуто увагу, що у своїх виступах у Галицькому сеймі в 1876 р. Дідушицький наголошував на важливості єдності, заснованої на спільній історичній пам'яті та відповідальності за майбутнє краю. Така позиція контрастувала з тенденціями посилення націоналізму, але водночас надавала йому можливість зберігати певний «нейтралітет» у конфлікті між поляками й українцями, який поступово загострювався.

Ключові слова: Галичина XIX ст., Володимир Дідушицький, національна ідентичність, «крайова культура», «органічна праця», солідаризм, українсько-польські відносини.

У XIX ст. рід Дідушицьких¹ у Галичині був представлений двома лініями, які походили від двох братів: багатого і впливового Тадеуша Гервазія (1724–1777)

¹ Дідушицькі (Дзедушицькі, пол. Dzieduszyccy) гербу Сас – давній боярський, потім руський шляхетський рід у Польському королівстві. Перші історичні відомості про Дідушицьких у Львівській землі походять із початку XV ст., коли в джерелах згадується якийсь Івасько (Івашко) Дзядошицький. Безперервна лінія Дідушицьких простежується від Яна Дідушицького (1462–1533). Правдоподібно, що він перший перейшов на католицизм. Беручи участь у боротьбі за станові привілеї, Дідушицькі поступово зазнавали асиміляції зі шляхетськими польськими елітами. Водночас упродовж століть вони зміцнювали політичні та – через вигідні шлюби – майнові позиції. На зламі XVII–XVIII ст. Дідушицькі вже були відомим і добре розгалуженим магнатським родом. У XVIII ст. набула поширення польська форма прізвища – Дзедушицькі (Dzieduszyccy), тоді як в українській мові утвердилася назва Дідушицькі. Про історичні корені роду Дідушицьких докладно див.: Karolczak. 2000. S. 17–41; Karolczak. 2013. S. 16–18.

і молодшого, зі скромнішим маєтком Домініка Гераклія (Dominik Herakliusz; 1727–1804). Обидва у 1770-х роках, після того як унаслідок першого поділу Речі Посполитої Галичина опинилася у складі монархії Габсбургів, здобули графський титул. Одним з онуків Тадеуша Гервазія був Володимир Дідушицький (1825–1899) – природознавець, колекціонер, громадський діяч, творець Природничого музею у Львові. І лише подеколи в його узагальненій характеристиці з'являється слово «політик», а ще рідше порушується питання про його ідентичність. У випадку Дідушицького поняття політичної діяльності мало як традиційний вимір – участь у політичних товариствах та представницьких органах влади, – так і особистісний, пов'язаний із його самоідентифікацією між польським та українським (руським – відповідно до тогочасної традиції) середовищами. Ця стаття досліджує, яке місце посідало «руське питання» (kwestia ruska) в житті Володимира Дідушицького, адже без цього аспекту його історичний портрет залишатиметься неповним.

В історіографії досі немає праці, спеціально присвяченої політичній діяльності В. Дідушицького, а тим більше – питанню його самоідентифікації. Ні сучасники, ні пізніші дослідники не вважали його причетність до національної політики суттєвою складовою біографії. На перший план незмінно висувалися величезні маєтки, мереживо родинних зв'язків і, звичайно, колекціонерство та музейництво. Із політичних подій, до яких Дідушицький був так чи інакше залучений, зазвичай згадували лише про створення польської Центральної ради народової, його допомогу повстанцям 1863 р., а також діяльність як депутата (і маршалка) Галицького сейму. Першу цілісну біографію Дідушицького створив Мар'ян Тирович (Tyrowicz, 1948). Наступний нарис, у якому розглянуто кілька епізодів його життя, коли він не так за власною ініціативою, як під тиском обставин змушений був діяти як політик, з'явився лише через пів століття – його автором був Габріель Бженк (Brzęk, 1998). Найновішим оглядом політичної активності Володимира Дідушицького є підрозділ у праці Казимира Карольчака, присвяченій поторицько-зарічанській лінії роду (Karolczak, 2000, s. 95–107).

Збережені джерела – фонди Центрального державного історичного архіву України у Львові, відділів рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника НАН України та Національного закладу імені Оссолінських у Вроцлаві, а також матеріали преси – подають лише фрагментарні свідчення про політичні погляди Володимира Дідушицького та його уявлення щодо власної національної ідентичності. Світоглядні аспекти його життя ніби розчиняються серед численних відомостей про родинні, господарські та музейно-організаційні справи. Фразу, що винесена в заголовок, взято зі спогадів Олександра Барвінського. Він писав: «Сем'я гр[афів] Володимира і Тадея Дідушицьких, хоч вже була латин[ського] обряду і дома між собою говорили по-польськи, мала почуте колишньої приналежності до українського народу (покійний говорив усе: «Я Дідух!»), а в 1848 р., як я знаю з переказу, зголошувався з деякими іншими панамі у єпископа-суфрагана Яхимовича, що бажають вернути на наш обряд» (Барвінський, 2009, с. 769). У статті розглядаються кілька сюжетів із біографії В. Дідушицького, що дають змогу окреслити його бачення «руського питання» та власного місця в цьому контексті. Зокрема, аналізується позиція, яку він зайняв під час революційних

подій 1848 р., його участь у спробі українсько-польського порозуміння 1861 р., а також розуміння ним «руськості» крізь призму соціального солідаризму, етнографізму та концепції «органічної праці». Окремо подано українське бачення постаті Дідушицького.

Членство в польській Центральній раді народо́вій та Руському соборі. Першим політичним викликом для Володимира Дідушицького стали революційні події 1848 р. У квітні його залучено до щойно створеної у Львові польської Центральної ради народо́вої. Поява в той час 23-річного В. Дідушицького в контексті політичних подій не була випадковою. Успадкування величезного маєтку після смерті батька в 1847 р., коли вже відчувалася близькість революційних змін, автоматично надавало постаті Дідушицького політичної ваги. Для польських революціонерів із середовища творчої інтелігенції було вкрай важливо долучити до Ради народо́вої представників аристократії та великих землевласників. Об'єднавчою платформою був польський патріотизм. Політичні зміни в Європі сприймалися як нагода для поляків заявити про державницькі прагнення. Водночас ішлося про представництво, впливи й фінансові ресурси, необхідні для діяльності новоствореної політичної інституції. Про це відверто говорив і Ян Добжанський – популярний публіцист, прихильник революції і «русин польської нації», – коли йшлося про збір коштів на потреби польської еміграції і Національної гвардії, і Роберт Геферн, учасник польських конспірацій і політичний в'язень, пропонуючи запросити Володимира Дідушицького «для зміцнення Ради народо́вої» (Kieniewicz, Ramotowska, 1996, s. 12, 19, 24).

В. Дідушицький підтримував революційний рух і мав сформоване почуття польського патріотизму, яке зародилося ще в дитинстві переважно під впливом тітки та дядька – Клаудини Потоцької (у дівочтві Дзялинської, 1801–1836) і Тита Дзялинського (1796–1861). Показовим проявом революційного романтизму та молодечого патріотичного пориву Дідушицького став його вступ у 1848 р. до Національної гвардії у Львові. Там він отримав чин підпоручника, брав участь у нічних патрулюваннях міста й займався військовими вправами. Також мав намір перейти через Карпати до Угорщини, щоб приєднатися до повстанців Лайоша Кошута, проте від цього кроку його відмовив Францішек Смолька (Brzęk, 1998, s. 207; Karolczak, 2000, s. 98). Утім, немає жодних відомостей, які б свідчили про участь Дідушицького в той час у політичних дискусіях чи представленні власної політичної позиції. Він переважно надавав фінансову підтримку Раді народо́вій та виконував представницькі функції – входив до складу депутацій, які Рада направляла до губернаторства для представлення польських вимог (Batowski, 1974, s. 151, 346, 362; Stolarczyk, 1994, s. 102; Karolczak, 1999, s. 55; Karolczak, 2000, s. 98–99). Не маючи виразних політичних орієнтирів та й зрештою позбавлений політичного хисту, молодий Дідушицький намагався йти за більш активними ровесниками, як-от Адам Сапіґа (Adam Sapieha), або діяти під наглядом старших родичів, які вже мали політичний досвід – зокрема Олександра (1813–1879) і Тита (1796–1879) Дідушицьких.

Уже в перші тижні революції вагоме місце в політичних відносинах несподівано для багатьох польських активістів посіло українське питання. Першим публічним виступом на захист етнічної самостійності українців стала промова

Кирила Вінковського – ад'юнкта фіскального уряду у Львові, доктора права і члена Ставропігійського інституту – виголошена 19 березня 1848 р. перед вихованцями Греко-католицької духовної семінарії: «Не забувайте, що ви руське плем'я, окреме від поляків, що у вас інша національність, своя історія, своя мова, – словом, що ви – русини»² (Дня 19 marca). Польські революціонери виявилися неготовими до дискусії про національні поділи. Їм доводилося нашвидкуруч шукати аргументи на користь русько-польської єдності, що було вкрай важливим для боротьби з централізмом Відня. Коли саме й за яких обставин українське питання потрапило в поле зору Володимира Дідушицького – невідомо. Польська Центральна рада народова, членом якої він став, спочатку зайняла однозначно негативну позицію щодо будь-яких проявів окремої національної лінії українців. Лише напередодні 19 квітня 1848 р., коли депутація з представників Греко-католицької митрополичої консисторії та Ставропігійського інституту вручила губернаторові «петицію руського народу», Рада народова розпочала дискусію, «щоб уникнути недоречно-го (niestosownego) поділу між Руссю і Польщею» (Kieniewicz, Ramotowska, 1996, s. 19). На засіданні 24 квітня за пропозицією Северина Смажевського (Seweryn Smarzewski) було ухвалено рішення розпочати кроки щодо запровадження як польської, так і руської мов у шкільництві, судочинстві та церковно-управлінських установах Галичини (Kieniewicz, Ramotowska, 1996, s. 27; Kieniewicz, 1948, s. 311). Утворення у Львові 2 травня 1848 р. Головної руської ради – першої політичної організації українців Галичини – остаточно змусило польську політичну верхівку переглянути взаємини з українцями.

Пошуки польськими політиками шляхів розв'язання українського питання привели до утворення Руського собору (первісна назва – «Польсько-руська рада»). Це національно-політичне об'єднання, створене як протипага Головній руській раді, діяло від травня до жовтня 1848 р. Товариство об'єднало осіб із двоступеневою ідентичністю *gente Rutheni, natione Poloni* («русини польської нації») і стало єдиним випадком у півдастріській Галичині, коли роздвоєна національна свідомість *gente – natione* проявилася у формі групової, а не індивідуальної реакції на розвиток українського руху. Серед засновників Руського собору був і В. Дідушицький. У родинній хроніці Мауриція Дідушицького (Maurycy Dzieduszycki; 1813–1877) – історика, письменника й землевласника – зберігся запис: «У червні 1848 [р.] їздили Юліуш Дідушицький із [Зеноном] Поглодовським до Відня як делегати від Польсько-руського [закреслено: русько-польського] комітету, діючи проти Комітету с[в]ятоюрського. Загалом у той час кілька Дідушицьких, як-от Юліуш, Казимир, Володимир, Олександр і Едмунд, визнавали себе русинами. Юліуш був і в Празі на славному Слов'янському з'їзді в перших днях червня»³ (Dzieduszycki, 1848, k. 71).

² Цит. в оригіналі: «Niezapominajcie że jesteście szczepem ruskim, różnym od polskiego; że macie inną narodowość, inną historię, inny język: słowem że jesteście Rusinami».

³ Цит. в оригіналі: «W czerwcu 1848 jeździł Juliusz Dzieduszycki z [Zenonem] Pogłódowskim do Wiednia jako posłowie od Komitetu polsko-ruskiego [закреслено: rusko-polskiego], działając przeciw Komitetowi StoJurskiemu. Ogólnie w tym czasie Dzieduszyckich kilku jako to Juliusz, Kazimierz, Włodzimierz, Aleksander i Edmund za Rusinów się uznali. Juliusz był i w Pradze na sławnym Zjeździe Słowiańskim w pierwszych dniach czerwca».

Невдовзі підпис Володимира Дідушицького з'явився під відозвою Руського собору «Братя русини!» від 8 червня 1848 р. (Widozwa)⁴. У Руському соборі Дідушицький, як можна припустити, тяжів до тієї групи «русинів польської нації», які свою руськість радше «пригадували» або навіть конструювали (Mudryj, 2024, s. 81–83). Подібно до більшості аристократів, він «не бачив» національних поділів (принаймні відкрито не акцентував на них), мислячи передусім категоріями територіальної спільноти.

Підпис В. Дідушицького під відозвою «Братя русини!» є єдиним документальним свідченням його участі в Руському соборі, проте він свідчить про пошук ним світоглядних опор, пов'язаних із власною ідентичністю. Важко достеменно визначити, чи була це усвідомлена спроба поєднати дві ідентичності, чи лише тактичний крок, зумовлений революційними подіями; однак із великою ймовірністю можна припустити, що Дідушицький поділяв положення відозви та статуту (див. Уставъ), витриманих у дусі революційних змін. Йшлося про створення умов для вільного розвитку «руської народності» та водночас про окреслення широкого поля для розуміння майбутнього взаємозв'язку між польським і руських просторами. Засадничими були три ключові ідеї: по-перше, потреба зберігати «згоду й одність з миром соплеменної народності вспольної нашої отчини», тобто проголошувалася концепція спільного краю – «вспільного нашого отечества»; по-друге, можливість належати до «роду руського» для представників як грецького, так і латинського віросповідань; по-третє, наголос на досягненні соціальної повноти «руської народності», тобто розуміння руського простору, складеного з простолюду й духовенства, лише як частини «цілого народу». Підписанти відозви ставили собі за мету не лише піклуватися про «руську народність» і сприяти її вільному розвитку, а й «просвіщати наш нарид» та – що особливо важливо – підносити його до участі «в справах цілого народу»⁵.

Для В. Дідушицького ці положення не були лише деклараціями. Як і деякі інші аристократи, він опинився перед питанням, яке сьогодні окреслюють як національний вибір. Мислення категоріями «цілого народу» та тиск політичних обставин робили національні проблеми більш відчутними та спонукали землевласницьку шляхту й аристократію переосмислювати власну ідентичність. Найбільшою проблемою ставала концепція руського народу-нації без шляхти, сформована ідеологами «святоюрської партії» та втілювана Головною руською радою, адже вона перекреслювала переконання польських землевласників у праві й навіть обов'язку представляти інтереси «Русі». Єдиною можливою відповіддю здавалося стати частиною руського суспільства – його вищим прошарком, досягаючи таким чином соціальної повноти «руської народності». Щоб довести існування руської шляхти, деякі польські аристократи були готові «пригадувати» свою руськість і навіть переходити на греко-католицький обряд. В. Дідушицький належав до тих магнатів, які в 1848 р. зверталися до єпископа Григорія Яхимовича з проханням

⁴ Примірники (на окремих листах) цієї відозви див. ЦДІАУЛ-3.

⁵ Цит. в оригіналі: «...czuwaty nad narodnosteją ruskoją, przyczyniaty się do jej swobodnego i niezawysłaego rozwoju, proświszczaty nasz narid; pidnesty jeho do uczastnyctwa w sprawach cióloho naroda» (Widozwa).

про перехід з латинського на грецький обряд. Проте єпископ, згідно з пізнішими переказами, нібито розпізнавши їхні наміри, відповів, що русини шляхти не мають і не потребують (Kalicki, 1871, s. 44; Kaczała, 1879, s. 291; Барвінський, 2009, с. 769; Kozik, 1975, s. 190; Чернопол, 2017, с. 129–130).

Участь у спробі українсько-польського порозуміння 1861 року. Після «Весни народів» політичне життя в Галичині фактично завмерло. У цей час В. Дідушицького поглинули майнові та родинні справи, а також колекціонерство. Емоції революційного 1848 року поступово згасли, і питання національної самоідентифікації втратило гостроту. Польська ідентичність залишалася визначальною, хоча руський компонент теж не зникав із його світогляду. До політичних справ Дідушицький повернувся наприкінці 1850-х років у зв'язку з підготовкою польськими емігрантами нового повстання на території Російської імперії. Навряд чи це було його власною ініціативою, однак соціальний статус і майнове становище зобов'язували. Ні тоді, ні пізніше Володимир Дідушицький не належав до конспіративних організацій і тим більше не був їхнім ідеологом чи організатором. Від «Весни народів» і до середини 1860-х років у політичних питаннях він переважно асистував Олександрові Дідушицькому – землевласнику й учаснику Листопадового повстання, уже згаданому в контексті подій 1848 р.⁶ Чи робив це з власної волі, чи на вимогу старшого й досвідченішого родича, невідомо. Так чи інакше, участь В. Дідушицького в польському національному русі обмежувалася фінансовою підтримкою. Незалежницький рух він підтримував, уважаючи це патріотичним обов'язком, проте уникав гучних політичних гасел і віддавав перевагу «органічній праці».

На початку 1860-х років із новою силою на порядок денний галицької політики повернулося українське питання. У 1861 р. в Австрійській імперії створили крайові представницькі органи. За результатами перших виборів до Галицького сейму українці здобули третину депутатських мандатів – максимально можливу кількість за умов куріальної виборчої системи. Українське громадянство поклало великі надії на роботу сейму, сподіваючись на врегулювання національних відносин. Напередодні відкриття його першої сесії на шпальтах газети «Слово», що саме тоді почала виходити, з'явилися публікації із закликами до порозуміння з поляками (напр., Русь жєлає згоди). В. Дідушицький належав до середовища галицьких діячів (його лідером був Леон Сапіга (Leon Sapieha), який став першим крайовим маршалком), що вважали: українське питання не можна ігнорувати ні з огляду на широкі польські незалежницькі прагнення, ні в контексті необхідності

⁶ Зигмунт Мілковський (псевдонім – Teodor Tomasz Jeż), письменник і діяч Польського демократичного товариства, що діяло в еміграції, характеризував Олександра Дідушицького як типового польського шляхтича і «голову клану Дідушицьких», а Володимира Дідушицького – як багатія, схильного до служіння суспільним інтересам» (Miłkowski. 1936. S. 282). Цит. в оригіналі: «Aleksander Dzieduszycki postawą i sposobem bycia przedstawiał typ szlachcica polskiego. Rosły, widny, butny, gadał dużo i tonem apodyktycznym. Krewny jego, Włodzimierz, bogacz i człowiek do usług publicznych chętny, stanowił przeciwieństwo jego. Blondyn jasny, nieco pochylony, z obliczem bez wyrazu, mówił mało i odzywał się nato tylko, ażeby aprobować, co Aleksander powiedział. Aleksander, zdaniem Ziemiałkowskiego, był głową klanu Dzieduszyckich».

порозуміння з австрійською владою задля перетворення Галичини на польську автономію у складі монархії Габсбургів. Така політична раціоналізація українського питання залишала дедалі менше простору для внутрішніх шукань, пов'язаних із власною ідентичністю особи, яка так чи інакше відчувала свою приналежність до руського простору.

Уже перші засідання Галицького сейму виявили глибоку прірву між баченням політичної ситуації українцями та поляками. Польські депутати діяли, керуючись загальнонаціональними інтересами та прагнучи якнайвиразніше продемонструвати державницькі устремління. Натомість українці наполягали на рівності, справедливості та здобутті реальних прав. Священник Антоній Могильницький на першому засіданні сейму 15 квітня 1861 р. звернувся до польських депутатів з такими словами: «Слова... о милості суть нам дорогі, але на словах полягати не можем; ми требуем чину, доказів, щоб та милість і правда об'явилася в зібранні; ми просим, щоб і наслідки тієї милості перейшли в чин, бо суть ще рани незагоєні. Ви високі мастком, інтелігенцією, любіть наш народ, щоб не були головою без членів, а ми членами без голови. Покажіть, що ви брати, що ви щирі друзі, покажіть, що в р. 1848 милість, єдність і воля не були слова, але чини, а тоді всіх обіймем чи Лях, чи Русин!»⁷ (SSSK-1, s. 13). Єпископ Спиридон Литвинович висловив цю думку ще лаконічніше: «немає милості без справедливості»⁸ (SSSK-1, s. 14).

Польських політиків серйозно непокоїла чисельність українського представництва в Галицькому сеймі: українські депутати разом із польськими селянами, які здебільшого діяли солідарно, становили майже половину складу сейму. Польські консерватори були змушені зважати на таку ситуацію, особливо в контексті двох важливих питань: по-перше, забезпечення єдності галицької депутації в Державній раді, а по-друге – усунення австрійського впливу з українсько-польського конфлікту. Значне занепокоєння викликала також актуалізована українцями вимога адміністративно-територіального поділу Галичини за національною ознакою – на українську та польську провінції. Під час сесії сейму 1861 р., напередодні виборів до австрійського парламенту (до 1873 р. депутатів Державної ради обирали крайові сейми), група польських депутатів виступила з ініціативою досягнення порозуміння з українцями. Особливо активно цю ідею просували Адам Сапіга, син крайового маршалка Л. Сапіги, та В. Дідушицький, яких польське депутатське коло уповноважило на переговори з українською стороною. Поляки також скористалися прагненням львівського єпископа Спиридона Литвиновича стати депутатом Державної ради – за умов куріальної виборчої системи йому були необхідні голоси польських виборців. Орієнтиром для домовленостей, як можна припустити, стали

⁷ Цит. в оригіналі: «Słowa... o myłosty, sut nam dorohi, ale na słowach polehaty ne możem; my trebujem czynu, dokazatelstw, szczoby ta mylost' i prawda objawyła sia w sobраниu; my prosym szczoby i skutki tej myłosty pereszły w czyn, bo sut szcze rany nezahojeni. Wy wysoki majetkom, inteligencieju, kochajte nasz narid, abyšte ne były hołowa bez członów, a my człeny bez hołowy. Pokażit żešte bratia, żešte szczeri druchy, pokazit szczo w r. 1848 mylost', jednost' i wolnost' ne były słowa, no czyny, a tohda wsich obywatelęj obłobezajem czy Lach czy Rusyn!».

⁸ Цит. в оригіналі: «...dożyliśmy nareszcie jawnego ogłoszenia zgody i braterskiej miłości – atoli niemasz miłości bez sprawiedliwości».

пункти польсько-української угоди, укладеної в червні 1848 р. під час Слов'янського з'їзду в Празі (Франко, 1985, с. 326–328; SSSK-3, s. 689–690; див. також Kozik, 1975, s. 56–78; Stolarczyk, 1994, s. 140–155).

Польсько-українські переговори відбувалися в помешканні В. Дідушицького, а вирішальна зустріч пройшла 25 квітня 1861 р. З українського боку участь у ній взяли Іван Борисікевич, Михайло Куземський і Спиридон Литвинович; з польського – Антоній Голесвський, Олександр і Володимир Дідушицькі, Кароль Рогавський та Адам Сапіга. Виступаючи від імені українського сеймового представництва, Спиридон Литвинович зажадав гарантій свого обрання до Державної ради від курії великих землевласників. Водночас він запевнив польських депутатів, що: по-перше, розглядає українське питання як внутрішньокрайову справу і разом з іншими українськими депутатами не порушуватиме його в австрійському парламенті; по-друге, українська парламентська депутація у Відні підтримає польські автономістські вимоги, зокрема щодо усунення німецьких бюрократів від управління Галичиною та заміни німецької мови як урядової на польську. Про результати переговорів А. Сапіга поінформував одного з провідних діячів польського національного руху – Казимира Водзіцького, закликавши використати цю інформацію у Відні на користь польської справи. Однак пізно ввечері 25 квітня Литвинович несподівано спробував відмовитися від досягнутих домовленостей (його мотиви залишаються невідомими) (ЛННБ-1). Наступного дня, 26 квітня, Литвиновича таки було обрано депутатом до австрійського парламенту 132 голосами із 136, що голосували (з 146 присутніх) (SSSK-1, s. 538–539; Девятое засѣданье). Утім, політична ситуація у Відні (ймовірно, передбачувана) та загроза перетворення Галичини на суто польську автономію змусили його разом з іншими українськими депутатами перейти на бік уряду та голосувати в Державній раді проти польських вимог.

Соціальний солідаризм та етнографізм як способи зв'язку Володимира Дідушицького з українським суспільством. Основними площинами, у яких вибудовувалася взаємодія В. Дідушицького з русько-українським середовищем, були соціальний солідаризм і етнографізм. Проникнення руських ідентифікаційних елементів у свідомість Дідушицького відбувалося насамперед у соціальному вимірі, що визначався його безпосередніми контактами із селянством. Навесні 1848 р. значного політичного резонансу набуло питання скасування панщини. Дідушицький став одним із кільканадцяти великих землевласників – представників земельної аристократії, які з власної ініціативи в березні – квітні 1848 р., ще до ухвалення відповідного урядового рішення, оголосили про її ліквідацію у своїх маєтках (Stolarczyk, 1994, s. 120). Для більшості власників рушійним мотивом був страх опинитися віч-на-віч із вороже налаштованим селянством (з огляду на події 1846 р.). Мотиви Дідушицького, імовірно, були іншими: його піддані не виявляли революційних настроїв, а фінансово-господарський стан маєтків залишався стабільним. Дослідник галицької аристократії Казимир Карольчак пояснює рішення Дідушицького скасувати панщину особливостями його світогляду. Вихований на ідеалах романтизму, Дідушицький усвідомлював значущість власного соціального становища, яке тлумачив передусім як відповідальність і обов'язок перед підданими. На думку історика, що спирається на аналіз листування, Дідушицький «керу-

вався передусім бажанням полегшити долю селянина» (Karolczak, 1999, s. 50, 53). У цій ситуації проявилася й характерна риса його поведінки – діяти індивідуально, у межах власного уявлення про належне, не нав'язуючи своїх поглядів іншим і залишаючи кожному право на самостійне рішення.

Думка про можливість соціального партнерства впливала з концепції «цілого народу», на якій ґрунтувалася ідеологія Руського собору. Важливо зазначити, що ця ідея знаходила підтримку серед частини руського селянства та духовенства. Вона сприяла зменшенню національної напруги, а в 1860-х роках стала своєрідним віддзеркаленням спроб досягнути українсько-польське порозуміння. «Ви високі мастком, інтелігенцією, любіть наш народ, щоб не були головою без членів, а ми членами без голови»⁹, – звертався до польських депутатів священник Антоній Могильницький на першому засіданні Галицького сейму 15 квітня 1861 р. (SSSK-1, s. 13). У сприйнятті частини духовенства та землевласників ця програма була способом втечі від гострої сучасності, пошуком цінностей, здатних протистояти викликам модерного світу й водночас забезпечити соціальну рівновагу. Те, як ідея соціального партнерства втілювалася в площині українсько-польських відносин, добре ілюструє приклад Софрона Витвицького (1819–1879) – греко-католицького пароха села Жаб'є на Гуцульщині, етнографа, автора першого історичного нарису про гуцулів і прихильника русько-польського порозуміння (Wielocha, Rymarowicz, 2019). Чи були особисто знайомі Витвицький і Дідушицький, невідомо, але їх споріднювало чимало: підтримка Центральної ради народової та Руського собору в 1848 р., глибоке зацікавлення історією та культурою Гуцульщини, а також відданість ідеї русько-польського порозуміння через соціальне партнерство. Світогляд Дідушицького значною мірою був близьким до поглядів Софрона Витвицького. У 1861 р. Витвицький опублікував брошуру *Do zgody! Bracia, do zgody!*, після виходу якої церковна ієрархія змусила його скласти мандат відразу після першої сесії сейму. У цій праці він закликав «нашу шановну шляхту не лише на словах, а й у справах широко поєднатися з народом», визнати спільність краю та задля загального добра «згуртувати сили в одне вільно-моральне тіло». На його думку, так само як «минуло безумство рицарських і релігійних воєн, так з часом охолоне й безумство національності» (Witwicki, 1861).

Термін «солідаризм», що виник у Франції в 1840-х роках, до Першої світової війни пройшов складну еволюцію, набуваючи різних змістових значень у соціальній та політичній думці. Його практичний вимір полягав у гармонізації суперечливих інтересів соціальних груп та їх об'єднанні навколо спільних завдань. Хоча В. Дідушицький безпосередньо не користувався цим поняттям, його погляди й діяльність органічно вписуються в ті концепції солідаризму, які постали в Західній Європі другої половини XIX ст. Ці підходи, утім, не були однорідними. Перший – консервативний – трактував солідаризм як засіб збереження існуючого суспільного ладу, що ґрунтується на нібито природжених функціях окремих соціальних верств. У цьому контексті центральною була доктрина «власність зобов'язує», що

⁹ Цит. в оригіналі: «Wy wysoki majetkom, inteligencjeju, kochajcie nasz narid, abyście ne były hołowa bez członów, a my czelny bez hołowy».

розуміла приватну власність не як привілей, а як моральний обов'язок служіння суспільству. Другий – інтегративний – розглядав солідаризм як інструмент утвердження суспільної єдності задля досягнення спільних цілей. Ідеал Дідушицького тяжів саме до цього інтегративного виміру: до солідарної взаємодії на рівні місцевих громад і всього краю, заснованої на культурній та історичній тягlostі. Його захоплення музейництвом надавало можливість відчутти солідарність у часовому вимірі: поєднувати покоління через спільну традицію та формувати моральний зв'язок між минулим і сучасним, між «мертвими і живими». Однак питання справедливості, яке в українському суспільному дискурсі посідало вагоме місце, у моделі Дідушицького не постає як окрема цінність; воно радше приховано вбудоване в саму ідею гармонізації суспільних інтересів.

У питанні польсько-українських відносин В. Дідушицький послідовно уникав політизації та націоналізації. Національно-політичний вимір цих стосунків був для нього джерелом розчарування, адже неминуче вів до конфліктів, викривав нерівноправність і руйнував усталені соціальні ієрархії. Зіткнувшись із політичною практикою, навіть переконані прихильники українсько-польського порозуміння змушені були визнавати неможливість досягнення рівноправності, яка стала провідним гаслом. Уже згаданий Софрон Витвицький у січні 1849 р. у різкій формі дорікав польській Раді народовій, що «тая свобода, рівність і братерство на пустих словах тільки состоїть», тоді як насправді поляки прагнуть «над нами старшовати» (ЛННБ-2), а Спиридон Литвинович на засіданні Державної ради у Відні 29 серпня 1861 р. пояснював свій відступ від досягнутої у Львові угоди так: «...Живущому народу з двох мільйонів Галичини, а числившому колись в цілости п'ятнадцять мільйонів, говорено в живі очі, що він мертвий і не существує: того вже занадто...»¹⁰ (Слово Преосвященного). На цьому тлі концепція соціального партнерства шляхти й селянства видавалася набагато перспективнішою. Спільна зосередженість на народній культурі, здавалося, не була пронизана гострими національними суперечностями, а тому обіцяла простір для взаєморозуміння. Досвід невдалих спроб українсько-польського порозуміння в 1848 і 1861 роках переконав молодого Дідушицького, який до того ж не мав політичного хисту, що найліпше «втекти» від політичної дійсності у світ природи та народної культури. Навряд чи він тоді усвідомлював, що в модерному світі і природа, і народна культура швидко переосмислювалися в національних категоріях, набували символічних значень і ставали ресурсом і матеріалом для політичної боротьби. Від 1860-х років Дідушицький дедалі більше замикався у світі власних колекціонерських пристрастей, які, на відміну від реальної політики, не тільки не приносили розчарувань, а й, навпаки, надавали йому енергії, натхнення та сенсу в житті.

¹⁰ Цит. в оригіналі: «...Живущому народу изъ двохъ миліонѡвъ Галиціи, а числившому колись въ цѣлости пятнадцать миліонѡвъ, говорено въ живыи очи, що онъ мертвъ и не существує; того прецѣнь уже за надто...» С. Литвинович визнавав, що серед поляків («межи нашими польскими краями») є «многі благородныи сердца» – люди, які добре пам'ятають поділи Речі Посполитої та виступають за мирне співжиття з русинами. Проте вони висловлюють ці погляди лише у вузькому колі й не мають помітного впливу на загальну суспільну думку чи політичний курс. Можна припускати, що серед таких осіб він мав на увазі й В. Дідушицького.

Світогляд Дідушицького залишався глибоко вкоріненим у традиційній культурі, у межах якої міжетнічні взаємини не набували політичного чи ідеологічного забарвлення. У певному сенсі він був самітником, прагнучи зберегти помірковану позицію у поляризованому національному середовищі. З часом його дедалі більше захоплював етнографізм – прагнення точно й ретельно відтворювати традиційні форми побуту, звичаїв та обрядів, не заглиблюючись у соціальні, а тим більше національні процеси¹¹. Основною сферою його зацікавлень були етнографічні групи, а не національні спільноти як політичні суб'єкти. Таке бачення культурно-історичного простору Дідушицький, імовірно, перейняв від своїх домашніх учителів. Серед них був географ, етнограф, літератор і громадський діяч Вінцент Поль (Wincenty Pol) (Brzęk, 1998, s. 191, 193). Саме від нього В. Дідушицький засвоїв уявлення про органічну єдність людини, народу та природи, мови, клімату й історії – одну із характерних рис романтичного світогляду XIX ст. Поль вважається першим, хто застосував термін «креси» щодо територій на сході колишньої Речі Посполитої – українських, білоруських і литовських земель. Почуття тісного зв'язку між природою і людиною було для Дідушицького важливим чинником формування власної ідентичності. Справою його життя стало створення й наповнення колекціями Природничого музею. У 1868 р. він придбав у Львові окрему будівлю для зберігання колекцій, а згодом подарував її місту (для відвідувачів музею відкрився 1870 р.). Атмосферу музею Дідушицький переносив і у своє повсякденне життя. Так, у його львівському палаці бали нерідко влаштовувалися у формі гуцульського весілля (Rosco-Bogdanowicz, 1959, s. 276–277).

Концепція «органічної праці». Не розриваючи зв'язків із польським патріотичним середовищем, у 1860-х роках В. Дідушицький, подібно до більшості галицької аристократії, прийняв умови австрійського лоялізму. Логістична та матеріально-фінансова підтримка, яку він надавав учасникам польського повстання 1863 р., не залишилася поза увагою австрійської адміністрації. Зрештою, під час аудієнції в цісаря Франца-Йосифа I було досягнуто негласної домовленості: в обмін на політичну лояльність Дідушицький отримав економічну свободу для

¹¹ Казимир Хлендовський – польський письменник, мемуарист, культуролог і сатирик – так описував кімнати в приміщенні Природничого музею, де Володимир Дідушицький любив перебувати: «Два улюблені покої, в яких граф почувався цілком як удома, були значною мірою оббиті килимками, обвішані картинами Гроттгера й Коссака, а ліжка навіть, немов у заможного селянина на Русі, було застелене грубим полотном, вишитим руською народною вишивкою» (цит. в оригіналі: «Ulubione dwa pokoje, w których hrabia czuł się zupełnie u siebie, były obite w znacznej części kiliwkami, obwieszzone obrazami Grottgera, Kossaka, a łóżko nawet, jakby u zamożnego chłopca na Rusi, przykryte było zgrzebną bielizną haftowaną ruskim ludowym haftem») (Chłędowski. 1957. T. I. S. 239). Руськоукраїнська народна культура була важлива для Дідушицького насамперед із погляду його етнографічних зацікавлень. Ось показовий приклад. На відпочинку в хорватській Опатії він записав у щоденнику 1 листопада 1889 р.: «Вранці ми були в костелі. Проповідь була хорватською, а месу правили здебільшого місцевою мовою, але за латинськокатолицькою літургією. На хорі відповідали священникові, як у руському обряді. На такій месі я ще не був. Мені треба дізнатися, що це означає» (цит. в оригіналі: «Rano byliśmy w kościele. Było kazanie po kroacku i msza w tutejszem przeważnie języku, ale z łacińsko-katolicką liturgią. Na chórze odpowiadano księdzu jak w ruskim obrządku. Na takiej mszy jeszcze nie byłem. Muszę się dowiedzieć, co to znaczy») (ЦДІАУЛ-1).

розвитку своїх маєтків у Галичині (Karolczak, 2000, s. 103). У 1866 р. він підтримав у Галицькому сеймі історичний адрес до цісаря, у якому польські еліти підтверджували свою відданість Відню в обмін на децентралізацію. У документі наголошувалося: «Австрія ж повинна бути сильною і могутньою; її цілісність буде забезпечено, її добробут і сила зростатимуть у тій мірі, в якій через самоврядне устроювання коронних країв розвиватимуться й зміцнюватимуться на історичних і національних засадах усі їхні моральні та матеріальні сили... Ми стоїмо біля Тебе, Найясніший Пане, і хочемо стояти!»¹² (SSSK-2, s. 170). Відмова від збройних – революційних і повстанських – методів боротьби та перехід до легальних способів відстоювання автономії в межах існуючих імперських структур стали підґрунтям для формування в Галичині концепції «органічної праці». Ця концепція не лише втілювала політичний прагматизм, а й охоплювала питання культури, світогляду, розуміння суспільного устрою, соціальних відносин і національної ідентичності.

У ХІХ ст. поняття «органічна праця» позначало легальну діяльність, спрямовану на зміцнення внутрішнього потенціалу й організованості польського суспільства в умовах поділів Речі Посполитої та відсутності власної держави. Перші прояви цього підходу в галузях культури, освіти, науки й особливо господарства з'явилися вже невдовзі після поділів, тоді як сам термін виник у 1840-х роках. Найшвидше відгук на ідею органічної праці проявився у Великопольщі під владою Пруссії, а згодом поширився на підросійське Королівство (Царство) Польське та підавстрійську Галичину. Після поразок Листопадового (1830 р.) та Січневого (1863 р.) повстань ця концепція набула особливого значення, оскільки збройна боротьба виявилася не лише неефективною для відновлення польської державності, а й загрозовою для самого національного існування. У Галичині започаткування органічної праці було пов'язане з утвердженням при владі краківських консерваторів – так званих станьчиків (Król, 1982; Król, 1985). У широкому розумінні вона постала як новітня програма еволюційної перебудови та модернізації суспільства, спрямована на поступове укріплення національної спільноти. У різних середовищах органічна праця набувала власних акцентів. Одним із них стало прагнення до польсько-руського порозуміння, яке польські діячі тлумачили як необхідність підпорядкування українського руху польським національно-політичним інтересам. Серед галицьких консерваторів ці ідеї послідовно відстоював Леон Сапіга. Водночас українські лідери, орієнтуючись на польський досвід, формували власну концепцію органічної праці, поступово розширюючи простір української присутності в політичному, культурному й економічному житті Галичини. Ідейними провідниками українського варіанту органічної праці були брати Володимир і Олександр Барвінські (Аркуша, 1999; Янишин, 2013; Маслій, 2014). У цьому контексті серед українців поширилася ідея «автономії народного життя», що мала постати

¹² Цит. в оригіналі: «Austria zaś powinna być silną i potężną; – jej całość będzie zabezpieczoną, jej pomyślność i potęga wzmaczać się będzie, w miarę jak przez samorządne ukonstytuowanie krajów koronnych rozwijać i wzmaczać się będą na dziejowych i narodowych podstawach wszystkie ich moralne i materyjalne siły. (...) Przy Tobie, Najjaśniejszy Panie! stoimy i stać chcemy». Адрес від 10 грудня 1866 р. підтримали 84 депутати зі 126. Українські депутати проголосували проти, вбачаючи в ухваленому документі програму польського домінування (SSSK-2. S. 172).

альтернативою польській політичній автономії та забезпечити розвиток української спільноти на власних засадах.

Хоча В. Дідушицький ніколи прямо не використовував термін «органічна праця», його діяльність значною мірою відповідала змістові цієї концепції. У центрі його уваги перебували господарські, освітні та наукові питання: розвиток ремесел, заснування фахових шкіл, організація музейної справи. Ці напрями засвідчують прагнення до практичного вдосконалення суспільного життя та піднесення культурного рівня населення. Разом із тим постає питання, наскільки системною була його діяльність, чи мав він чітке розуміння стратегічних цілей, ієрархії завдань і логіки послідовних кроків. У цьому можна сумніватися. Певною перешкодою виступали особливості його характеру – схильність до замкненості, упертість, а подекуди й надмірна зосередженість на власних ідеях. З одного боку, багато рішень Дідушицького справляють враження результату випадкових імпульсів, не підкріплених тривалим плануванням. З іншого боку, саме ця несистемність певною мірою зближувала його з українським середовищем, оскільки формувала світогляд, у якому вагому роль відігравали емоційні та культурні мотиви. Пропагування любові до землі, плекання традиційних народних звичаїв і ремесел, інтерес до повсякденної культури селянства ставали не лише особистою позицією Дідушицького, а й своєрідним джерелом натхнення для українських діячів. Його ініціативи, навіть за відсутності всеохопної стратегії, сприяли утвердженню ідей культурного самозбереження, господарської самодостатності та зміцненню місцевих спільнот. У цьому сенсі його діяльність органічно вписувалася в ширше русло практик, які в Галичині пов'язували з «органічною працею».

В. Дідушицького кілька разів обирали депутатом Галицького сейму від курії великих землевласників, однак щоразу він відмовлявся від мандата. Лише двічі погодився його прийняти – на короткі періоди після додаткових виборів у Золочівському окрузі: у 1865–1867 та 1874–1876 роках. Із 1874 р. він став пожиттєвим членом палати панів австрійського парламенту. Попри це, виступав Дідушицький рідко; активізувався лише в середині 1870-х років, коли в сеймі увійшов до комісії крайової культури й освіти, а згодом очолив першу з них. Тогочасне поняття «крайова культура» мало надзвичайно широкий зміст: воно охоплювало питання будівництва доріг, розвиток ремесел, освоєння природних ресурсів, заснування шпиталів і шкіл тощо. Особливо активно Дідушицький підтримував українських депутатів у справах розвитку ремесел і створення фахових шкіл, розглядаючи ці заходи як інструмент подолання селянського зuboжіння (SSSK-4, s. 930–932). Хоча політики він загалом унікав, вона постійно давала про себе знати: красназнавчі зацікавлення неминуче торкалися питання національної приналежності території, та й соціальні проблеми в Галичині осмислювалися крізь призму національного питання – зокрема в контексті становища українського селянства. Вершиною політичної кар'єри В. Дідушицького стала посада маршалка Галицького сейму, яку він обійняв у лютому 1876 р. – в умовах глибокої політичної та адміністративної кризи галицької автономії після відставки Л. Сапіги (маршалка в 1861–1875 рр.) і смерті намісника Агенора Голуховського. Край перебував у стані економічного занепаду й загострення українсько-польських суперечностей, тому у Відні та Львові шукали

фігуру, здатну стабілізувати ситуацію. Кандидатура Дідушицького не викликала заперечень у жодної з політичних сил.

Як маршалок В. Дідушицький головував у сеймі лише під час однієї сесії – з 7 березня до 26 квітня 1876 р. У вступній промові він наголосив на спільній історичній спадщині, яка зобов'язує кожного мешканця краю дбати про його добробут, а також на важливості «тихої, сумлінної, обов'язкової, наполегливої праці», тобто діяльності, що фактично відповідала ідеї органічної праці – з думкою про майбутнє, але в межах наявних політичних умов. Він зазначив: «І що ж я, панове, приношу вам на це місце? Ні вміння, ні досвіду. Лише одне маю спільне з моїми попередниками – одне спільне з вами всіма, панове (і саме це спонукало мене прийняти цю посаду), – це гаряча любов до цієї землі, на якій ми всі тут народилися, яку наші предки не раз захищали власними грудьми і щедро жертвували за неї і майном, і життям, про що свідчать і розсіяні кості, і численні ряди могил. Сьогодні, панове, ця земля вимагає від нас інших послуг: тихої, сумлінної, обов'язкової, наполегливої праці! Ми, панове, маємо творити закони, впроваджувати в життя установи, які мають впливати на весь розумовий розвиток і добробут усіх мешканців і які ще нащадки благословлятимуть або проклинатимуть за наші дії. І я не сумніваюся, що, відклавши всяку приватну вигоду і партійність, маючи на увазі весь край – перше випаде нам на долю»¹³ (SSSK-5, s. 2). Сесія сейму під головуванням Дідушицького не принесла історичних рішень, про що він прямо сказав у заключному слові. Водночас він підкреслив значення ухвал, спрямованих на розвиток господарства краю: підтримку дрібних промислів, створення бюро інженера крайової культури, регулювання Дністра та гірських річок із метою запобігання повеням. На його переконання, саме ці заходи могли стати дієвим засобом боротьби із хронічною загрозою голоду, яка щороку нависала над галицьким селянством. Окремо Дідушицький порушив питання будівництва нового приміщення для Галицького сейму, надаючи цьому проекту не лише практичного, а й символічного значення. Він розглядав майбутню споруду як інструмент консолідації суспільства, здатний поєднати різні соціальні групи спільною відповідальністю за край. Як він зазначив, «ця громадська споруда об'єднає спільним інтересом малих і великих власників в одну сильну, освічену громаду, що, з одного боку, спиратиметься на шкільний дім, а з іншого – на наш старий сільський Божий дім»¹⁴ (SSSK-5, s. 963).

¹³ Цит. в оригіналі: «I cóż ja Panom na to miejsce przynoszę? Ani wprawy, ani doświadczenia. Jedno tylko mam wspólne z mymi poprzednikami – jedno wspólne z wami wszystkimi Panowie (i to mnie powodowało do przyjęcia tego stanowiska), to jest gorąca miłość tej ziemi, na której wszyscy tu zrodziliśmy się, a którą przodkowie nas wszystkich nieraz własnymi bronili piersiami i nieśli sowicie dla niej i mienie i życie, o czym świadczą i kości rozsiane i liczne mogił szeregi. Dziś Panowie ta ziemia odmiennych od nas wymaga usług: cichej, sumiennej, obowiązkowej, wytrwałej pracy! Mamy Panowie tworzyć ustawy, w życie wprowadzać instytucje, mające wywierać wpływ na cały rozwój umysłowy i dobrobyt wszystkich mieszkańców, a których jeszcze potomkowie błogosławieństwem lub złorzeczeniem czynności nasze osadzą. A nie wątpię, że odkładając wszelką prywatę i stronniczość, a mając na oku kraj cały – pierwsze padnie nam w udziale».

¹⁴ Цит. в оригіналі: «A gmachem tym będą wspólnym interesem złączeni: mali i więksi właściciele w jedną silną oświeconą gminę, opartą jedną stroną o dom szkolny, drugą o nasz stary wiejski dom Boży».

Володимир Дідушицький у сприйнятті українських політичних сил. Уникання активної політичної діяльності та зосередження на краєзнавчих і меценатських ініціативах забезпечили В. Дідушицькому прихильність українських політичних сил. Позитивно оцінювали його позицію навіть представники «староруської партії»: русофіли бачили в ньому якщо не союзника, то принаймні нейтрального посередника в умовах національно-політичної поляризації. Особливо прихильно поставилася до його призначення маршалком Галицького сейму газета «Слово», яка писала: «Номинація графа Володимира Дідушицького крайовим маршалком Галичини прийнята всіма партіями нашого краю з задоволенням. Не заперечуємо, що новий маршалок, хоча його предки вважали себе русинами, нині визнає себе поляком, однак він радше є людиною праці й науки, ніж політики». Редакція також висловлювала сподівання, що новий маршалок «не знехтує почуттями представників того народу, до якого належали його предки»¹⁵ (Львів 5. (17.) февраля).

Народовці також ставилися до В. Дідушицького прихильно, адже його поміркована позиція відповідала їхнім прагненням послабити політичну монополію «старої партії» та здобути вплив у польсько-австрійській адміністрації. Схвальні відгуки про Дідушицького залишив О. Барвінський. Їхнє знайомство розпочалося 1887 р. під час підготовки етнографічної виставки в Тернополі, організованої Володиславом Федоровичем – одним із небагатьох землевласників, які відкрито підтримували український рух. Згодом Барвінський неодноразово бував у помешканні Дідушицького, де зустрічав відомих митців і науковців. За свідченням Барвінського, саме Дідушицький спонукав Володимира Шухевича до створення п'ятитомної «Гуцульщини» та надав проєкту фінансову підтримку. Барвінський також наводить характерну для Дідушицького думку про значення дрібних промислів для розвитку українського суспільства: «...з українського народу може тільки піднесенем домашнього промислу витворитися якнайбільший гурт свідомих і вольних горожан, а не великим капіталом, що витворює невольників» (Барвінський, 2009, с. 767–770).

Одним із чутливих аспектів українсько-польських відносин у Галичині XIX ст. були особи руського походження, що ідентифікували себе як поляки (*gente Rutheni, natione Poloni*). В українському суспільстві до них ставилися негативно, називаючи «перекинчиками». У випадку В. Дідушицького, якщо й можна говорити про його належність до цієї групи, то радше в територіальному, ніж в ідеологічному сенсі. У 1848 р., на тлі страхів перед соціальною революцією, родина Дідушицьких намагалася підкреслити свою реальну чи символічну руськість, проте ця спадщина була настільки давньою, що вже не відповідала новітнім уявленням

¹⁵ Цит. в оригіналі: «Номинація графа Владимира Дѣдушицкого краевымъ маршаломъ Галиціи принята всѣма партіями нашего края съ удовольствіемъ. Не оспариваемъ, что новый маршалъ, хотя предки его считали себе русскими, признается теперь Полякомъ, но онъ больше челоѡкомъ труда и науки, нежели политики. До сихъ поръ нѣкая изъ польскихъ газетъ не причислила графа Владимира къ какой либо польской партіи, и если гдѣ о немъ упоминается, то лишь яко о челоѡцѣ труда, о меценатѣ и репрезентантѣ науки и благосостоянія нашей провинціи. Слѣдовало бы надѣяться, что графъ Д. яко краевый маршалъ не обидитъ чувства репрезентантовъ того народа, которому принадлежали его предки».

про націю. У 1860-х роках, під час змагань польських політичних сил за широку автономію Галичини, до питання руського походження роду знову звернувся історик і письменник Маурицій Дідушицький¹⁶. Сам В. Дідушицький свідомо уникав участі в дебатах про те, хто має право називатися русином і представляти Русь, що частково захищало його від критики з боку українських діячів. Водночас він залишався в межах світогляду, характерного для середовища «русинів польської нації», підтримуючи окремих його представників, зокрема й матеріально. Так, останні два роки життя у Львові на його утриманні перебував Каспер Цєґлевич (Kasper Cieglewicz).

На повідомлення про смерть В. Дідушицького українська преса зреагувала з помітною повагою. Газета «Діло» писала: «Смерть покійного викликала загальний жаль серед усього суспільства краю, незалежно від національності й віровизнання, бо це був чоловік чесний, справедливий, толерантний, світлий, люблячий край і людей, готовий жертвувати на загальне добро. Величною пам'яткою його щедрості та праці залишився багатий музей (...) Він гаряче дбав про розвиток домашнього промислу, особливо у Східній Галичині, а пристрасно любив Гуцульщину. Політики не любив. Хоча ще в 60-х роках був послом, а з 1876 року пару років займав посаду крайового маршалка, та, очевидно, прагнув відійти від цього, щоб із ще більшою ревністю присвятити себе своєму музею та справам крайового промислу»¹⁷ (Графь Володимирь Дѣдушицькій). Газета «Руслан» також підкреслювала його заслуги як мецената для мистецьких, природничих і медичних студій. Видання особливо акцентувало на заснуванні музею – головному, на його думку, досягненні Дідушицького, – у якому було зібрано численні цінні експонати, пов'язані з Галичиною та її минулим. У некролозі Дідушицького названо «справжнім аристократом духу»¹⁸ (Посмертна оповістка).

¹⁶ Маурицій Дідушицький був автором книги *Kronika domowa Dzieduszyckich*, виданої у Львові 1865 р. На примірнику, подарованому ним бібліотеці Народного дому, зберігся напис: «Почтеному Дому народному сіє сочиненіє дотычащее старого рода русского складаеть Маврикій Дѣдушицькій. 18/4 1865». На цей напис звернула увагу Ольга Колосовська під час відкриття 24 червня 2025 р. у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника виставки з нагоди 200-річчя від дня народження Володимира Дідушицького «Документальна спадщина родини Дідушицьких як складова історико-культурних фондів ЛННБ України імені В. Стефаника».

¹⁷ Цит. в оригіналі: «Смерть покійного викликала загальний жаль середь цѣлои суспѣльности въ краю, безъ огляду на народнѣсть и вѣроисповѣдане, бо то бувъ чловѣкъ честный, справедливый, толерантный, свѣтлый, любячий край и людѣ, готовый до пожертвованя на загальне добро. Величавою памяткою по нѣмъ, по его щедрости матеріяльной и праці, лишає ся богатый музей... Горячо займав ся промысломъ домашнымъ, спеціально всхѣдной Галичины, а пристрасно любивъ Гуцульщину. Політики не любивъ. Правда бувъ посломъ уже в 60-ыхъ рокахъ а вѣдь 1876 р. пару лѣтъ маршалкомъ краєвымъ, але очевидячки радъ бувъ усунути ся, а тымъ ревнѣйше вѣддавъ ся своєму музеєви и справамъ промыслу краєвого».

¹⁸ Цит. в оригіналі: «Яко меценат всѣх, що віддавали ся студиямъ артистичным, природничим і лікарским, положивъ Покійный великі заслуги для розвою духового Галичины. Головною однак его заслугою було заложене музея, де з муравливою пильністю, великим знанем і неменьшим накладомъ зібрано багато ціннихъ річий, що головно відносять ся до Галичины і єї старини. Се бувъ справдішний аристократъ духа».

Висновки. В. Дідушицький походив із польського аристократичного середовища й уважав себе поляком, проте чітко усвідомлював свою територіальну спорідненість із руським простором. Руськоукраїнське коріння роду, актуалізоване в середині XIX ст. під впливом національно-політичних і соціальних змін доби «Весни народів», справило помітний вплив на його світогляд і діяльність, не порушуючи при цьому цілісності польської ідентичності. Взаємодія Дідушицького з руськоукраїнським середовищем відбувалася насамперед у руслі соціального солідаризму та етнографічної зацікавленості – двох ключових орієнтирів його культурноінтелектуального самовизначення. Узагальнюючи, можна стверджувати, що ідентичність В. Дідушицького формувалася на перетині трьох чинників: польської культурної традиції, статусу великого землевласника та усвідомлення руськоукраїнського коріння роду.

Включення елементів руської ідентичності у світогляд Дідушицького відбувалося передусім у соціальному вимірі. Його прихильність до ідеї соціального партнерства спиралася на концепт «цілого народу», що був одним із засадничих принципів середовища «русинів польської нації». Водночас він не ототожнював себе із цим середовищем повністю. На відміну від багатьох його представників, Дідушицький не наділяв національну свідомість ідеологічним чи політичним змістом, послідовно уникаючи націоналізації польсько-українських взаємин. Для нього національний рух поставав радше як форма патріотичного служіння краю, ніж як засіб політичної мобілізації. Пропагування Дідушицьким любові до рідної землі, плекання традиційних народних звичаїв і ремесел, а також інтерес до повсякденної культури селянства слугували джерелом натхнення для українських діячів. Його діяльність органічно вписувалася в ширший контекст практик, які в Галичині – як поляки, так і українці – асоціювали з «органічною працею».

Світогляд В. Дідушицького залишався глибоко вкоріненим у традиційній культурі, у межах якої міжетнічні контакти зазвичай не набували політичного виміру. Його інтелектуальні зацікавлення були спрямовані передусім на етнографічні групи, а не на модерні національні спільноти як політичні суб'єкти. Галичину він розглядав як простір надетнічної інтеграції, здатний об'єднати населення краю на основі спільних практичних потреб. Підґрунтям такої інтеграції, на його переконання, мав стати розвиток «крайової культури», що передбачав подолання економічного занепаду, підвищення рівня освіти та загального матеріального добробуту. У виступах у Галицькому сеймі 1876 р. Дідушицький наголошував на потребі суспільної єдності, спираючись на спільну історичну пам'ять і відповідальності за майбутнє краю. Така позиція, з одного боку, помітно контрастувала з новими тенденціями часу, позначеними зростанням націоналізму, а з іншого – давала змогу зберігати відносний «нейтралітет» у польсько-українському конфлікті, що поступово загострювався.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Аркуша, О. (1999). Документи «гуртка українофілів» як джерело до вивчення модернізації українського руху в 90-х рр. XIX ст. В М. Трегуб (упоряд.), *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 20–21 вересня 1996 року*. Львів, 65–80.

Барвінський, О. (2009). *Спомини з мого життя* (Т. 2. Ч. 3–4) (А. Шацька, упоряд.; Б. Янишин, комент.). Нью-Йорк; Київ: Видавничий дім «Стилос».

Турій, О. (ред.), Кришталович, У., Сварник, І. (упоряд.). (2002). *Головна Руська Рада (1848–1851): протоколи засідань і книга кореспонденції*. Львів: Інститут Історії Церкви УКУ.

Графъ Володимиръ Дѣдушицкій. (1899, 7 (19) вересня). *Діло*, 201.

Девятое засѣданье львовского краєвого Сойма на дню 14 (26) Цвѣтна отбывшоеся (1861, 10 (22) червня). *Слово*, 39 (додаток).

ЛННБ-1: Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаніка НАН України (ЛННБ ім. В. Стефаніка). Відділ рукописів, ф. 103 (Архів Сапівів з Красічина), спр. 143/II-d, арк. 156–157: [Інформація про польсько-українські переговори 1861 р.].

ЛННБ-2: ЛННБ ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів, ф. 167 (Левицький І. О.), оп. 2 (Матеріали до біографічного словника І. О. Левицького), спр. 524/п. 22 (Софрон Витвицький), арк. 7: [Інформація з газети «Зоря Галицька» (1849, ч. 7)].

Львовъ 5. (17.) февраля. (1876, 5 (17) лютого). *Слово*, 15.

Маслій, Н. (2014). Концепція «органічної праці» в публіцистичній спадщині Володимира Барвінського. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка*, 6, 277–293.

Посмертна оповістка. Володимир гр. Дідушицький... (1899, 8 (20) вересня). *Руслан*, 202.

Русь жєлає згоди. Зъ пѣдъ руского сердця. (1861, 5 квітня). *Слово*, 21.

Слово Преосвященного Др. Литвиновича, говоренное дня 29 Серпня въ низшой комнатѣ Думы державной. (1861, 23 вересня (5 жовтня)). *Слово*, 68.

Уставъ Собору Руского / Ustaw Soboru Ruskoego. (1848, 18 (30) серпня). *Дневникъ Рускій / Dnevnyk Ruskiej*, 1.

Франко, І. (1985). З 1848 року. Давні матеріали до оцінення нових заходів около польсько-руської угоди. В І. Франко, *Зібрання творів: у 50 т.* (Т. 46. Кн. 1: Історичні праці (1883–1890)). Київ: Наукова думка, 323–337.

ЦДІАУЛ-1: Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІА України у Львові), ф. 64 (графи Дідушицькі), оп. 1, спр. 2 (Щоденник Володимира Дідушицького, 1889 р.), арк. 102 (Запис від 1 листопада 1889 р.) (in Polish).

ЦДІАУЛ-2: ЦДІА України у Львові, ф. 180 (Головна руська рада, м. Львів), оп. 1, спр. 22, арк. 96–97: Лист окружної Бережанської руської ради до Головної руської ради у Львові, Бережани, 4 березня 1849 р., [підписи:] за Предсѣдателя Андрей Шушкевичъ, [Теofil] Павлѣковъ.

ЦДІАУЛ-3: ЦДІА України у Львові, ф. 474 (Колекція документів про польські повстання 1830–1831 та 1848 рр.), оп. 1, спр. 15, арк. 48–50: Widozwa Ruskoego Soboru. Bratia Rusyny! Wi Lwowi dnia 8. Czerwca 1848. r. [Львів, 1848].

Чорновол, І. (2017). Свої серед чужих, чужі серед своїх: Федоровичі гербу Огінець у контексті українського національного руху ХІХ ст. В І. Чорновол, *Нариси з історії Галичини*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 127–163.

Янишин, Б. (2013). Концепція та програми «органічної» праці в українському національному русі Галичини наприкінці ХІХ ст. *Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст.*, 22, 217–228.

Chłędowski, K. (1957). *Pamiętniki, I–II* (А. Knot, oprac., wstęp i przyp.). Kraków: Wydawnictwo Literackie.

Batowski, A. (1974). *Diariusz wypadków 1848 roku* (М. Tyrowicz, oprac., wstęp i przyp.). Wrocław etc.: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo.

Brzęk, G. (1998). Włodzimierz Dzieduszycki – życie i dzieło. *Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki*, VII, 2 (14), 189–223.

Дня 19 марта... (1848, 25 марта). *Дziennik Narodowy*, 2.

Dzieduszycki, M. (1848). Wypisy i zapiski różne zawierające m. in. pamiętnik z roku 1846, spis posłów na sejm wiedeński 1848 r. i chronologię domu Dzieduszyckich. *Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu*, rkps 6725/I (MF 2490).

Kaczala, S. (1879). *Polityka Polaków względem Rusi*. Lwów: Nakładem autora; Z drukarni Towarzystwa imienia Szewczenki pod zarządem K. Bednarskiego.

- [Kalicki, B.] (1871). *Kwestya ruska*. Lwów: Nakładem Xięgarni Gubrynowicza i Schmitta; Z drukarni Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.
- Karolczak, K. (1999). Arystokraci galicyjscy wobec wypadków 1848 r. In W. Wic (red.), *Rok 1848. Wiosna Ludów w Galicji*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe AP.
- Karolczak, K. (2000). *Dzieduszyccy. Dzieje rodu. Linia poturzycko-zarzecka*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe AP.
- Karolczak, K. (2013). *Rodzina Dzieduszyckich herbu Sas w XIX i XX wieku. Linia starsza. Potomkowie Tadeusza Gerwazego*. Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Kieniewicz, S. Galicja w latach 1846–1848. In N. Gąsiorowska (red.), *Wiosna Ludów na ziemiach polskich*. [Warszawa:] Państwowy Instytut Wydawniczy, 267–346.
- Kieniewicz, S., Ramotowska, F. (red.). (1996). *Protokoły posiedzeń Rady Narodowej Centralnej we Lwowie (14 IV – 29 X 1848)*. Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Kozik, J. (1975). *Między reakcją a rewolucją. Studia z dziejów ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji w latach 1848–1849* (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne. CCCLXXXI/52). Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Król, M. (wybór tekstów, przedm. i przyp.). (1982). *Staiczyccy. Antologia myśli społecznej i politycznej konserwatystów krakowskich*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Król, M. (1985). *Konserwatyści a niepodległość. Studia nad polską myślą konserwatywną XIX wieku*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- [Miłkowski, Z.] (1936). *Teodor Tomasz Jeż. Od kolebki przez życie. Wspomnienia* (A. Lewak, oprac.; A. Brückner, wstęp), II. Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności.
- Mudryj, M. (2024). Organizacja i członkowie Soboru Ruskiego (1848 r.). *Krakowskie Pismo Kresowe*, 16, 71–105. <https://doi.org/10.12797/KPK.16.2024.16.03>
- Rosco-Bogdanowicz, M. (1959). *Wspomnienia* (A. Knot, przedm.; J. Gintel, oprac.), I. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- SSSK-1:** *Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu krajowego galicyjskiego we Lwowie, odbytych od dnia 15. do 26. Kwietnia 1861 r.* (1861). Lwów: Z drukarni E. Winiarza.
- SSSK-2:** *Stenograficzne Sprawozdania z Czwartej Sesi Sejmu Krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem w roku 1866. Posiedzenie 1–26.* (1866). Lwów.
- SSSK-3:** *Stenograficzne Sprawozdania z trzeciej sesji drugiego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem w r. 1869. Posiedzenie 1–40.* (1869). Lwów.
- SSSK-4:** *Stenograficzne Sprawozdania z szóstej sesji trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielk. Księstwem Krakowskiem w roku 1875. Posiedzenie 1–34.* (1875). Lwów.
- SSSK-5:** *Stenograficzne Sprawozdania z siódmej sesji trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielk. Księstwem Krakowskiem w roku 1876. Posiedzenie 1–27.* (1876). Lwów.
- Stolarczyk, M. (1994). *Działalność lwowskiej Centralnej Rady Narodowej. W świetle źródeł polskich*. Rzeszów: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie.
- Tyrowicz, M. (1948). Dzieduszycki Włodzimierz (1825–1899). In W. Konopczyński (red.), *Polski Słownik Biograficzny* (T. VI. Zesz. 27). Kraków, 123–126.
- Widozwa:** Widozwa Ruskocho Soboru. Bratia Rusyny! Wi Lwowi dnia 8. Czerwca 1848. r. [Підписи:] *Dyystwytylni czlony Ruskocho Soboru* (64 підписи).
- Wielocha A., Rymarowicz, L. (2019). Sofron Witwicki (1819–1879). Zapomniany proboszcz Huculów. *Plaj: zeszyt turystyczno-krajoznawczy Studenckiego Koła Przewodników Beskidzkich*, 57, 5–40.
- [Witwicki, S.] (1861). *Do zgody! Bracia, do zgody! III żywotne kwestye tutejszo-krajowe dla dobra ziomków swoich, skreślił jako poseł krajowy Sofroniusz Witwicki, duszpasterz obrządku grecko-katolickiego w Żabiu. W Październiku 1861.* Lwów: W Typografii M. F. Poremby.

REFERENCES

- Arkusha, O. (1999). Dokumenty “hurtka ukrainofiliv” yak dzherelo do vvychennia modernizatsii ukrainskoho rukhu v 90-kh rr. XIX st. In M. Trehub (Comp.), *Rukopysna ukrainika u fondakh Lvivskoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka NAN Ukrainy ta problemy stvorennia informatsiinoho banku danykh. Materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii 20–21 veresnia 1996 roku*. Lviv, 65–80 (in Ukrainian).
- Barvynskiy, O. (2009). *Spomyny z moho zhyttia* (T. 2. Ch. 3–4) (A. Shatska, Comp.; B. Yanyshyn, Komment.). New York; Kyiv: Vydavnychiy dim “Stylos” (in Ukrainian).
- Turii, O. (Ed.), Kryshchalovych, U., & Svarnyk, I. (Comps.). (2002). *Holovna Ruska Rada (1848–1851): protokoly zasidan i knyha korespondentsii*. Lviv: Instytut Istorii Tserkvy UKU (in Ukrainian).
- Hraf Volodymyr Didushytskyi. (1899, Veresen 7 (19)). *Dilo, 201* (in Ukrainian).
- Deviatioe zasidanie Ivovskeho kraievoho Soima na dni 14 (26) Tsvitnia otryvshoiesia (1861, Cherven 10 (22)). *Slovo, 39 (dodatok)* (in Ukrainian).
- Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy im. V. Stefanyka NAN Ukrainy (LNNB im. V. Stefanyka). Viddil rukopysiv, f. 103 (Arkhiv Sapihiv z Krasichyna), spr. 143/II-d, ark. 156–157: [Informatsiia pro polsko-ukrainski perehovory 1861 r.] (in Polish).
- LNNB im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv, f. 167 (Levytskyi I. O.), op. 2 (Materialy do biohrafichnoho slovnyka I. O. Levytskoho), spr. 524/p. 22 (Sofron Vytvytskyi), ark. 7: [Informatsiia z hazety “Zoria Halytska” (1849, ch. 7)] (in Ukrainian).
- Lvov 5. (17.) fevralia. (1876, Liutyi 5 (17)). *Slovo, 15* (in Ukrainian).
- Maslii, N. (2014). Kontsepsiia “orhanichnoi pratsi” v publitsystychnii spadshchyni Volodymyra Barvinskoho. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka, 6, 277–293* (in Ukrainian).
- Posmertna opovistka. Volodymyr hr. Didushytskyi... (1899, Veresen 8 (20)). *Ruslan, 202* (in Ukrainian).
- Rus zhelaiie zhody. Z pid ruskoho serdtsia. (1861, Kvitin 5). *Slovo, 21* (in Ukrainian).
- Slovo Preosviashchennoho Dr. Lytvynovycha, hovorenoie dnia 29 Serpnia v nyzshoi komnati Dumy derzhavnoi. (1861, Veresen 23 (Zhovten 5)). *Slovo, 68* (in Ukrainian).
- Ustaw Soboru Ruskoho. (1848, Serpen 18 (30)). *Dnewnyk Ruskij, 1* (in Ukrainian).
- Franko, I. (1985). *Z 1848 roku. Davni materialy do otsinennia novykh zakhodiv okolo polsko-ruskoi uhody*. In I. Franko, *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* (T. 46. Kn. 1: Istorychni pratsi (1883–1890)). Kyiv: Naukova dumka, 323–337 (in Ukrainian).
- Tsentrалnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (TsDIA Ukrainy u Lvovi), f. 64 (hrafy Didushytski), op. 1, spr. 2 (Shchodennyk Volodymyra Didushytskoho, 1889 r.), ark. 102 (1889, Lystopad 1) (in Polish).
- TsDIA Ukrainy u Lvovi, f. 180 (Holovna ruska rada, m. Lviv), op. 1, spr. 22, ark. 96–97: Lyst okruzhnoi Berezhanskoi ruskoi rady do Holovnoi ruskoi rady u Lvovi, Berezhany, 1849, Berezen 4, za Predsdatelia Andrei Shushkevych, [Teofil] Pavlikov (in Ukrainian).
- TsDIA Ukrainy u Lvovi, f. 474 (Kolektsiia dokumentiv pro polski povstannia 1830–1831 ta 1848 rr.), op. 1, spr. 15, ark. 48–50: Widozwa Ruskoho Soboru. Bratia Rusyny! Wi Lwovi dnia 8. Czerwca 1848. r. [Lviv, 1848] (in Ukrainian).
- Chornovol, I. (2017). Svoi sered chuzhykh, chuzhi sered svoikh: Fedorovychi herbu Ohinets u konteksti ukrainskoho natsionalnoho rukhu XIX st. In I. Chornovol, *Narysy z istorii Halychyny*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 127–163 (in Ukrainian).
- Yanyshyn, B. (2013). Kontsepsiia ta prohramy “orhanichnoi” pratsi v ukrainskomu natsionalnomu rusi Halychyny naprykintsi XIX st. *Problemy istorii Ukrainy XIX – pochatku XIX st., 22, 217–228* (in Ukrainian).
- Chłędowski, K. (1957). *Pamiętniki, I–II* (A. Knot, Comp.). Kraków: Wydawnictwo Literackie (in Polish).
- Batowski, A. (1974). *Diariusz wypadków 1848 roku* (M. Tyrowicz, Comp.). Wrocław etc.: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo (in Polish).
- Brzęk, G. (1998). Włodzimierz Dzieduszycki – życie i dzieło. *Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki, VII, 2 (14), 189–223* (in Polish).
- Dnia 19 marca... (1848, 25 marca). *Dziennik Narodowy, 2* (in Polish).

- Dzieduszycki, M. (1846–1848). Wypisy i zapiski różne zawierające m. in. pamiętnik z roku 1846, spis posłów na sejm wiedeński 1848 r. i chronologię domu Dzieduszyckich. *Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu*, rkps 6725/I (MF 2490) (in Polish).
- Kaczęła, S. (1879). *Polityka Polaków względem Rusi*. Lwów: Nakładem autora; Z drukarni Towarzystwa imienia Szewczenki pod zarządem K. Bednarskiego (in Polish).
- [Kalicki, B.] (1871). *Kwestya ruska*. Lwów: Nakładem Xięgarni Gubrynowicza i Schmitta; Z drukarni Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (in Polish).
- Karolczak, K. (1999). Arystokraci galicyjscy wobec wypadków 1848 r. In W. Wic (Ed.), *Rok 1848. Wiosna Ludów w Galicji*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe AP (in Polish).
- Karolczak, K. (2000). *Dzieduszyccy. Dzieje rodu. Linia poturzycko-zarzecka*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe AP (in Polish).
- Karolczak, K. (2013). *Rodzina Dzieduszyckich herbu Sas w XIX i XX wieku. Linia starsza. Potomkowie Tadeusza Gerwazego*. Warszawa: Wydawnictwo DiG (in Polish).
- Kieniewicz, S. Galicja w latach 1846–1848. In N. Gąsiorowska (red.), *Wiosna Ludów na ziemiach polskich*. [Warszawa:] Państwowy Instytut Wydawniczy, 267–346 (in Polish).
- Kieniewicz, S., & Ramotowska, F. (Eds.). (1996). *Protokoły posiedzeń Rady Narodowej Centralnej we Lwowie (14 IV – 29 X 1848)*. Warszawa: Wydawnictwo DiG (in Polish).
- Kozik, J. (1975). *Między reakcją a rewolucją. Studia z dziejów ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji w latach 1848–1849* (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne. CCCLXXXI/52). Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego (in Polish).
- Król, M. (Comp.). (1982). *Stańczycy. Antologia myśli społecznej i politycznej konserwatystów krakowskich*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax (in Polish).
- Król, M. (1985). *Konserwatyści a niepodległość. Studia nad polską myślą konserwatywną XIX wieku*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax (in Polish).
- [Miłkowski, Z.] (1936). *Teodor Tomasz Jeż. Od kolebki przez życie. Wspomnienia* (A. Lewak, Comp.; A. Brückner, Auth. of intro.), II. Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności (in Polish).
- Mudryj, M. (2024). Organizacja i członkowie Soboru Ruskiego (1848 r.). *Krakowskie Pismo Kresowe*, 16, 71–105. <https://doi.org/10.12797/KPK.16.2024.16.03> (in Polish).
- Rosco-Bogdanowicz, M. (1959). *Wspomnienia* (A. Knot, Auth. of intro.; J. Gintel, Comp.), I. Kraków: Wydawnictwo Literackie (in Polish).
- Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu krajowego galicyjskiego we Lwowie, odbytych od dnia 15. do 26. Kwietnia 1861 r.* (1861). Lwów: Z drukarni E. Winiarza (in Polish).
- Stenograficzne Sprawozdania z Czwartej Sesi Sejmu Krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem w roku 1866. Posiedzenie 1–26.* (1866). Lwów (in Polish).
- Stenograficzne Sprawozdania z trzeciej sesji drugiego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem w r. 1869. Posiedzenie 1–40.* (1869). Lwów (in Polish).
- Stenograficzne Sprawozdania z szóstej sesji trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielk. Księstwem Krakowskiem w roku 1875. Posiedzenie 1–34.* (1875). Lwów (in Polish).
- Stenograficzne Sprawozdania z siódmej sesji trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielk. Księstwem Krakowskiem w roku 1876. Posiedzenie 1–27.* (1876). Lwów (in Polish).
- Stolarczyk, M. (1994). *Działalność lwowskiej Centralnej Rady Narodowej. W świetle źródeł polskich*. Rzeszów: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie (in Polish).
- Tyrowicz, M. (1948). Dzieduszycki Włodzimierz (1825–1899). In W. Konopczyński (Ed.), *Polski Słownik Biograficzny* (T. VI. Zesz. 27). Kraków, 123–126 (in Polish).
- Widozwa Ruskoho Soboru. *Bratia Rusyny! Wi Lwowi dnia 8. Czerwca 1848. r.* [Signatures:] *Diystwytlynyi chleny Ruskoho Soboru* (64 sigs.) (in Ukrainian).
- Wielocha A., & Rymarowicz, L. (2019). Sofron Witwicki (1819–1879). Zapomniany proboszcz Huculów. *Plaj: zeszyt turystyczno-krajoznawczy Studenckiego Koła Przewodników Beskidzkich*, 57, 5–40 (in Polish).
- [Witwicki, S.] (1861). *Do zgody! Bracia, do zgody! III żywotne kwestye tutejszo-krajowe dla dobra ziomków swoich, skreślił jako poseł krajowy Sofroniusz Witwicki, duszpasterz obrządku grecko-katolickiego w Żabiui. W Październiku 1861*. Lwów: W Typografii M. F. Poremby (in Polish).

Marian MUDRYI

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department of Modern History
of Ukraine named after M. Hrushevsky
I. Franko National University of Lviv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3349-1830>
e-mail: m_mudryi@ukr.net

“I AM A DIDUKH!”: ON THE QUESTION OF WŁODZIMIERZ DZIEDUSZYCKI’S NATIONAL SELF-IDENTIFICATION

The article analyzes the features of the national and cultural self-identification of Włodzimierz Dzieduszycki (ukr. *Volodymyr Didushytskyi*; 1825–1899), a representative of the Polish aristocratic milieu of Galicia whose identity was shaped at the intersection of the Polish cultural tradition, the status of a major landowner, and an awareness of the Ruthenian–Ukrainian origins of his family, which became particularly pronounced under the influence of the revolutionary events of 1848. Despite his consistent self-understanding as a Pole, Dzieduszycki clearly felt a territorial belonging to the Ruthenian space, although he did not call himself a “Ruthenian”. It has been established that his interaction with the Ruthenian–Ukrainian environment took place primarily in the forms of social solidarism and ethnographic interest, which became key components of his cultural and intellectual stance. The study shows that the internalization of elements of Ruthenian identity manifested itself chiefly in the social sphere and was grounded in the idea of a “whole people”, characteristic of the “Ruthenians of the Polish Nationality”. At the same time, Dzieduszycki distanced himself from the political interpretation of national consciousness, viewing the national movement rather as a form of patriotic service than as a tool of political mobilization. His views remained anchored in traditional culture, within which interethnic relations did not acquire political overtones. He devoted considerable attention to ethnographic groups, conceptualizing Galicia as a space of supra-ethnic integration capable of uniting diverse communities on the basis of the development of a “regional culture”, particularly through education and economic well-being. It is noted that in his speeches in the Galician *Sejm* in 1876, Dzieduszycki emphasized the importance of unity grounded in shared historical memory and a collective responsibility for the region’s future. This position contrasted with the growing tendencies toward nationalism, yet it also enabled him to maintain a certain “neutrality” in the increasingly tense conflict between Poles and Ukrainians.

Keywords: Galicia in the 19th century, Włodzimierz Dzieduszycki, national identity, “regional culture”, “organic work”, solidarism, Ukrainian–Polish relations.

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.04.2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу CC BY 4.0